

LIÊN THÔNG HÒA GIẢI – TRỌNG TÀI TRONG GIẢI QUYẾT TRANH CHẤP THƯƠNG MẠI, KINH NGHIỆM MỘT SỐ QUỐC GIA VÀ KHUYẾN NGHỊ CHO VIỆT NAM

*Phùng Trọng Quế**
Email: quept@hou.edu.vn

Ngày tòa soạn nhận được bài báo: 08/07/2024

Ngày phản biện đánh giá: 15/01/2025

Ngày bài báo được duyệt đăng: 23/01/2025

DOI: 10.59266/houjs.2025.529

Tóm tắt: Liên thông hòa giải – trọng tài là một trong những xu thế phát triển để hoàn thiện pháp luật về các phương thức giải quyết tranh chấp thương mại hiện nay, đặc biệt là các phương thức giải quyết tranh chấp ngoài tòa án. Bài viết phân tích một số vấn đề pháp lý về liên thông hòa giải – trọng tài trên cơ sở đối sánh với quy định pháp lý của một số quốc gia như Singapore, CHLB Đức. Từ đó, luận giải và đưa ra một số kiến nghị nhằm mục đích góp phần hoàn thiện pháp luật về liên thông hòa giải – trọng tài ở Việt Nam.

Từ khóa: liên thông hòa giải – trọng tài, tranh chấp thương mại, Med-Arb.

I. Đặt vấn đề

Giải quyết tranh chấp ngoài tòa án (ADR) ngày càng trở thành xu hướng phổ biến trên thế giới do sự gia tăng các tranh chấp thương mại và yêu cầu về tính hiệu quả, linh hoạt trong giải quyết. Một trong các nội dung chính của xu hướng này chính là việc nhiều quốc gia đã ghi nhận trong hệ thống pháp luật về việc bổ sung hoặc sửa đổi các luật về trọng tài, hòa giải, thương lượng để tạo cơ sở pháp lý rõ ràng và thúc đẩy việc sử dụng ADR, trong đó có nội dung luật hóa mô hình liên thông hòa giải - trọng tài để tạo ra các cơ chế linh hoạt, giúp việc giải quyết tranh chấp thương mại ngày càng được linh hoạt, đáp ứng được nhu cầu thực tiễn.

Do vậy, việc nghiên cứu về liên thông hòa giải – trọng tài từ kinh nghiệm

của một số quốc gia là cơ sở quan trọng cho việc hoàn thiện pháp luật về giải quyết tranh chấp thương mại nói chung, bao gồm các phương thức ngoài tòa án như hòa giải, trọng tài.

II. Cơ sở lý thuyết

Bài báo sử dụng cơ sở lý thuyết về giải quyết tranh chấp ngoài tòa án để làm nền tảng cho kết quả nghiên cứu. Theo đó, trong quan hệ tranh chấp thương mại, các bên phải được đảm bảo quyền tự định đoạt, các phương thức ADR đều dựa trên niềm tin rằng các giải quyết nên được đưa ra từ bên trong bởi chính các bên, trên cơ sở lợi ích của họ, chứ không phải áp đặt lên các bên từ bên ngoài, trên cơ sở quyền của họ.

* Trường Đại học Mở Hà Nội

III. Phương pháp nghiên cứu

Ngoài phương pháp luận như duy vật biện chứng, duy vật lịch sử, tác giả sử dụng các phương pháp nghiên cứu cụ thể như phương pháp thu thập thông tin, phương pháp tổng hợp, phương pháp phân tích... để làm rõ các vấn đề lý luận, thực tiễn cũng như giải pháp hoàn thiện quy định về liên thông hòa giải – trọng tài trong giải quyết tranh chấp thương mại.

IV. Kết quả và thảo luận

4.1. Khái quát về liên thông hòa giải – trọng tài trong giải quyết tranh chấp thương mại

Hòa giải và trọng tài đều là các phương thức giải quyết tranh chấp thương mại phổ biến và mang tính chất ngoài tòa án (ADR). Đặc biệt trong xu thế phát triển toàn cầu của các phương thức giải quyết tranh chấp ngoài tòa án thì trọng tài thương mại và đặc biệt là hòa giải thương mại cũng ngày càng đạt được nhiều bước tiến quan trọng[†], trở thành xu thế phát triển được các doanh nghiệp lựa chọn để giải quyết tranh chấp của mình.

Hòa giải là một biện pháp truyền thống để giải quyết các tranh chấp trong đời sống xã hội trong đó có giải quyết tranh chấp kinh doanh, thương mại. Ở Hoa Kỳ, rất nhiều Tòa án quận, hạt yêu cầu các bên trước tiên phải đưa tranh chấp của mình ra Trọng tài hoặc hòa giải. Tương tự ở Anh, các bên được khuyến khích sử dụng một thủ tục giải quyết tranh chấp lựa chọn trước khi giải quyết bằng Tòa án mà cụ thể là giải quyết bằng hòa giải[‡]. Bản

chất của quá trình hòa giải là giúp thúc đẩy việc duy trì mối quan hệ giữa các bên. Quy trình hòa giải linh hoạt, bảo mật và trong nhiều trường hợp, tiết kiệm chi phí và thời gian hơn các quy trình giải quyết tranh chấp khác như kiện tụng tại Tòa án và trọng tài. Vì những lý do đó, hòa giải thường được khuyến nghị sử dụng và thậm chí thường khuyến khích các bên sử dụng trước khi phải tiến hành các thủ tục xét xử.

Trọng tài thương mại hay trọng tài là phương thức giải quyết thông qua hoạt động của Trọng tài viên với kết quả cuối cùng là phán quyết trọng tài buộc các bên tôn trọng và thực hiện, là hình thức kết hợp hài hòa giữa yếu tố thỏa thuận và tài phán. Việc quyết định giải quyết tranh chấp do chủ thể thứ ba (trọng tài viên hoặc hội đồng trọng tài do các bên lựa chọn) đưa ra, có giá trị ràng buộc các bên tranh chấp.

Tuy nhiên, trên thực tế ở một số quốc gia phát triển, trọng tài và hòa giải đều có những hạn chế cố hữu nhất định và một số đã đưa ra các giải pháp mang tính chất kết hợp để tạo nên một quy trình giải quyết tranh chấp hiệu quả và phù hợp hơn với mong muốn, nguyện vọng của các bên với kỳ vọng kết hợp tính quyết định cuối cùng của trọng tài với tính linh hoạt của hòa giải nhằm đạt được hiệu quả và lợi ích tốt nhất của cả hai quy trình[§]. Những mô hình hòa giải – trọng tài (Med – Arb) hay trọng tài – hòa giải (Arb – Med) được sử dụng rộng rãi trong thực tiễn giải quyết tranh chấp đã phần nào chứng minh về tính khả thi và hiệu quả của sự kết hợp này, từ đó tạo tiền đề cho cơ chế liên thông trọng tài – hòa giải (Med – Arb) ra đời và

[†] Minh Phương, (2018), Nâng cao hiệu quả việc sử dụng hòa giải thương mại, <https://dangcongsan.vn/kinh-te/nang-cao-hieu-qua-viec-su-dung-hoa-giai-thuong-mai-470509.html>

[‡] Nguyễn Trần Phú (2015), *Áp dụng tập quán thương mại trong giải quyết tranh chấp thương mại ở Hoa Kỳ - Một số bài học kinh nghiệm cho Việt Nam*, Luận văn Thạc sĩ Luật học, Trường Đại học Luật Hà Nội, tr.20.

[§] Brian A. Pappas, 2015, Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution, (tạm dịch), part C.

dẫn được các trung tâm trọng tài và các bên tranh chấp ưa chuộng.

Liên thông hòa giải – trọng tài (Med-Arb) là một quy trình giải quyết tranh chấp kết hợp giữa hòa giải và trọng tài. Dạng phổ biến nhất của Med-Arb là “trung lập như nhau” trong đó các bên sử dụng một hòa giải viên/trọng tài viên kết hợp và chỉ tiến hành phân xử bằng trọng tài nếu họ không đạt được thỏa thuận hòa giải[†]. Như vậy, có thể thấy rằng liên thông hòa giải - trọng tài thương mại không phải là một phương thức giải quyết tranh chấp thương mại mới, mà đây là một cơ chế kết hợp giữa hai phương thức giải quyết tranh chấp thương mại, bao gồm hòa giải và trọng tài, nhằm đảm bảo hiệu quả và tính khả thi cao. Hòa giải thương mại là một quá trình giải quyết tranh chấp với sự hỗ trợ của hòa giải viên trung lập, giúp các bên thương lượng và đạt được thỏa thuận trên tinh thần tự nguyện, bảo mật và không ràng buộc pháp lý, trừ khi có thỏa thuận được công nhận. Trong khi đó, trọng tài thương mại là phương thức giải quyết tranh chấp thông qua một hội đồng trọng tài, với phán quyết có tính ràng buộc pháp lý tương đương với bản án tòa án, được công nhận quốc tế theo Công ước New York 1958.

Cơ chế liên thông hòa giải - trọng tài bắt đầu bằng việc các bên tiến hành hòa giải nhằm tìm kiếm giải pháp thân thiện, giảm căng thẳng và duy trì mối quan hệ hợp tác. Nếu hòa giải không thành công, tranh chấp sẽ được chuyển sang giai đoạn trọng tài để giải quyết bằng một phán quyết ràng buộc pháp lý. Cơ chế này mang lại nhiều lợi ích như tối ưu hóa chi phí và thời gian, tăng cường hiệu quả giải quyết tranh chấp, và linh hoạt trong thiết kế quy trình theo nhu cầu của các bên. Đồng thời,

việc bắt đầu bằng hòa giải cũng góp phần duy trì quan hệ hợp tác kinh doanh, tạo tiền đề cho sự phát triển bền vững trong thương mại toàn cầu hóa.

Cơ chế liên thông hòa giải - trọng tài trong giải quyết tranh chấp thương mại mang những đặc điểm nổi bật sau:

Tính linh hoạt: Cơ chế này tích hợp cả hòa giải và trọng tài, tận dụng ưu điểm của từng phương thức. Ban đầu, tranh chấp được giải quyết qua hòa giải để tìm kiếm giải pháp thân thiện; nếu không đạt được thỏa thuận, tranh chấp sẽ chuyển sang trọng tài để đưa ra phán quyết ràng buộc pháp lý.

Tính cuối cùng hay hiệu quả: với mục đích kết hợp giữa phương thức hòa giải và trọng tài, tính “cuối cùng” của trọng tài được sử dụng như một “cây gậy” để thúc đẩy hành vi tốt trong hòa giải, trong khi tính “linh hoạt” của các cuộc thảo luận qua trung gian không chính thức thúc đẩy hiệu quả và tiết kiệm chi phí so với việc sử dụng trọng tài^{**}. Nếu hòa giải không thành công, phán quyết của trọng tài sẽ mang tính ràng buộc pháp lý, được thực thi tương đương bản án tòa án và có giá trị quốc tế theo Công ước New York 1958. Bên cạnh đó, cơ chế liên thông hòa giải – trọng tài sẽ giúp các bên tranh chấp tối ưu chi phí và thời gian. So với việc thực hiện riêng rẽ từng phương thức, cơ chế liên thông giúp tiết kiệm đáng kể thời gian và chi phí, bởi hòa giải có thể nhanh chóng giải quyết tranh chấp, tránh phải bước vào trọng tài nếu đạt được thỏa thuận.

4.2. Quy định về liên thông hòa giải - trọng tài theo pháp luật Singapore

Liên thông giữa hòa giải và trọng tài trong pháp luật Singapore được quy định một cách rõ ràng và hiệu quả, nhằm tạo

[†] Brian A. Pappas, 2015, Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution, (tạm dịch).

^{**} Brian A. Pappas, 2015, Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution, (tạm dịch).

thuận lợi cho việc giải quyết tranh chấp ngoài tòa án. Theo Đạo luật Trọng tài Singapore (Arbitration Act) và Đạo luật Hòa giải Singapore (Singapore Mediation Act), các bên có thể chuyển từ hòa giải sang trọng tài hoặc ngược lại tùy theo nhu cầu, đảm bảo tính linh hoạt và hiệu quả. Đặc biệt, Đạo luật Công ước Singapore về hòa giải (Singapore Convention on Mediation) năm 2020, quy định rằng các thỏa thuận đạt được từ hòa giải có thể được thực thi như phán quyết trọng tài nếu các bên đồng ý chuyển đổi. Cơ chế này được hỗ trợ bởi sự kết hợp giữa các trung tâm trọng tài và hòa giải hàng đầu như Trung tâm Trọng tài Quốc tế Singapore (SIAC) và Trung tâm Hòa giải Singapore (SIMC).

Pháp luật Singapore quy định về liên thông hòa giải - trọng tài được thể hiện qua một số điều khoản quan trọng trong các văn bản pháp luật như: Luật Trọng tài Singapore (Arbitration Act) và Luật Trọng tài Quốc tế (International Arbitration Act), Đạo luật Hòa giải Singapore (Singapore Mediation Act 2017), Công ước Singapore về Hòa giải (Singapore Convention on Mediation Act 2019). Theo đó, trong quá trình trọng tài, các bên có quyền tạm dừng quá trình trọng tài để tiến hành hòa giải nếu họ đồng ý. Thỏa thuận đạt được trong hòa giải có thể được các trọng tài viên ghi nhận thành phán quyết trọng tài theo thỏa thuận (consent award), đảm bảo tính ràng buộc và khả năng thực thi^{††}. Điều 19B của International Arbitration Act cũng cho phép các bên áp dụng quy trình “Arb-Med-Arb” (trọng tài-hòa giải-trọng tài), nơi thỏa thuận hòa giải có thể chuyển thành phán quyết trọng tài. Điều này được áp dụng đặc biệt khi trọng tài diễn ra tại Singapore. Các thỏa thuận hòa giải đạt được có thể được đăng ký tại tòa án Singapore và có hiệu

lực pháp lý như phán quyết của tòa. Nếu các bên đồng ý chuyển thỏa thuận hòa giải thành phán quyết trọng tài, điều này cũng được chấp nhận theo luật^{††}.

Bên cạnh đó, một quy trình liên thông Arb-Med-Arb cũng đã được đưa ra của Trung tâm trọng tài quốc tế Singapore (SIAC) và Trung tâm hòa giải thương mại Singapore (SIMC). Theo đó, mặc dù không phải là quy định pháp luật, cho phép tạm dừng trọng tài để tiến hành hòa giải thông qua SIMC. Nếu hòa giải thành công, thỏa thuận sẽ được các trọng tài viên đưa vào phán quyết trọng tài^{§§}.

Điều này không chỉ tiết kiệm thời gian, chi phí mà còn khuyến khích các bên đạt được thỏa thuận trên cơ sở thiện chí, đồng thời đảm bảo khả năng thực thi pháp lý mạnh mẽ. Nhờ sự hỗ trợ của pháp luật và các thể chế chuyên nghiệp, Singapore đã xây dựng một cơ chế liên thông hòa giải - trọng tài tiên tiến, tạo niềm tin cho các bên tranh chấp quốc tế.

Pháp luật Singapore không quy định cứng nhắc việc tách biệt hoàn toàn giữa hòa giải viên và trọng tài viên trong các vụ việc liên thông hòa giải - trọng tài. Tuy nhiên, luật pháp Singapore cho phép và quy định rõ về khả năng một cá nhân có thể đảm nhiệm vai trò kép (hòa giải viên và trọng tài viên) trong một vụ việc cụ thể, với điều kiện phải tuân thủ các nguyên tắc đảm bảo tính đồng thuận, tính công bằng và trung lập. Cụ thể điều 62 Luật Trọng tài Quốc tế và Luật Hòa giải của nước này không quy định bắt buộc phải tách biệt giữa hòa giải viên và trọng tài viên nhưng nhấn mạnh yêu cầu về sự đồng ý của các bên, tính bảo mật và nguyên tắc công bằng khi chuyển đổi từ hòa giải sang trọng tài hoặc ngược lại.

^{††} Section 16 của Arbitration Act (Luật Trọng tài), Singapore

^{††} Điều 12 Đạo luật Hòa giải Singapore

^{§§} SIAC Rules (2021 Edition), Rule 25.1 và 25.4

4.3. Quy định về liên thông hòa giải – trọng tài theo pháp luật CHLB Đức

Pháp luật Cộng hòa Liên bang Đức quy định chặt chẽ và hiệu quả về liên thông giữa hòa giải và trọng tài, nhằm thúc đẩy giải quyết tranh chấp ngoài tòa án dựa trên sự đồng thuận. Theo Đạo luật Trọng tài Đức (German Arbitration Act), được quy định trong Bộ luật Tổ tụng Dân sự (Zivilprozessordnung - ZPO), các bên tranh chấp có quyền chuyển từ hòa giải sang trọng tài hoặc kết hợp cả hai phương thức này. Cụ thể, Điều 1031 ZPO cho phép các bên thỏa thuận điều khoản trọng tài bao gồm cả các phương thức giải quyết tranh chấp khác, chẳng hạn như hòa giải. Trong trường hợp các bên tạm dừng trọng tài để hòa giải, Điều 1053 ZPO quy định rằng thỏa thuận đạt được trong quá trình hòa giải có thể được ghi nhận dưới dạng phán quyết trọng tài (Schiedsspruch), bảo đảm tính ràng buộc và khả năng thi hành. Bên cạnh đó, Đạo luật Hòa giải (Mediationsgesetz - MedG) nhấn mạnh sự hỗ trợ của hòa giải trong việc đạt được các thỏa thuận tự nguyện, đồng thời cho phép áp dụng các giải pháp mang tính pháp lý như trọng tài để đảm bảo tính thực thi. Điều 4 MedG có quy định các thỏa thuận đạt được trong quá trình hòa giải có thể được công nhận và thi hành nếu các bên đồng thuận đưa chúng vào các cơ chế ràng buộc pháp lý, chẳng hạn như trọng tài. Ngoài ra, pháp luật Đức cũng cho phép các thẩm phán hoặc trọng tài viên đóng vai trò trung gian hòa giải, tạo điều kiện linh hoạt cho các bên giải quyết tranh chấp. Pháp luật Đức không cấm trọng tài viên đóng vai trò hòa giải viên trong cùng một vụ việc, miễn là các bên đồng ý (theo nguyên tắc tự do thỏa thuận trong Điều 1031 ZPO). Điều này cho phép chuyển đổi linh hoạt giữa hòa giải và trọng tài trong quá trình giải quyết tranh chấp.

4.4. Đề xuất hoàn thiện pháp luật Việt Nam về liên thông hòa giải – trọng tài trong giải quyết tranh chấp thương mại

Việc quy định hoặc không quy định về liên thông giữa hòa giải và trọng tài trong các văn bản pháp luật thường phản ánh các mục tiêu và ưu tiên cụ thể của từng quốc gia và hệ thống pháp luật của quốc gia đó. Hiện nay, pháp luật Việt Nam vẫn chưa có những quy định cụ thể về liên thông giữa hòa giải và trọng tài trong giải quyết tranh chấp thương mại. Để điều chỉnh hoạt động của trọng tài thương mại là Luật Trọng tài thương mại 2010 và đạo luật này đang trong quá trình sửa đổi, bổ sung^{¶¶}. Còn đối với hòa giải thương mại, chúng ta mới chỉ có Nghị định số 22/2027/NĐ-CP về hòa giải thương mại, chưa có đạo luật riêng biệt điều chỉnh về hoạt động này. Theo quan điểm cá nhân, tác giả ủng hộ việc quy định liên thông hòa giải – trọng tài trong giải quyết tranh chấp thương mại ở Việt Nam hiện nay bởi những ưu điểm cũng như xu thế hoàn thiện các phương thức giải quyết tranh chấp thương mại trong bối cảnh hiện nay, đặc biệt là các phương thức giải quyết tranh chấp ngoài tòa án (ADR). Các ưu điểm có thể kể ra đối với cơ chế liên thông kết hợp này là tính linh hoạt, tính cuối cùng và hiệu quả. với mục đích kết hợp giữa phương thức hòa giải và trọng tài, tính “cuối cùng” của trọng tài được sử dụng như một “cây gậy” để thúc đẩy hành vi tốt trong hòa giải, trong khi tính “linh hoạt” của các cuộc thảo luận qua trung gian không chính thức thúc đẩy hiệu quả và tiết kiệm chi phí so với việc sử dụng trọng tài^{***}.

Để xây dựng các quy định pháp luật về liên thông hòa giải - trọng tài trong giải quyết tranh chấp thương mại ở Việt Nam, cần cân nhắc các yếu tố pháp lý, thực tiễn và thông lệ quốc tế, đồng thời đảm bảo

^{¶¶} <https://quochoi.vn/tintuc/Pages/tin-hoat-dong-cua-quoc-hoi.aspx?ItemID=85949>

^{***} Brian A. Pappas, 2015, Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution, (tạm dịch).

tính khả thi trong áp dụng. Một số đề xuất cụ thể bao gồm:

- *Quy định rõ về việc chuyển đổi hay liên thông giữa hòa giải và trọng tài*

Bổ sung quy định về liên thông giữa hòa giải và trọng tài vào Luật Trọng tài Thương mại (2010) và Nghị định về hòa giải thương mại số 22/2017/NĐ-CP. Quy định rằng các bên có thể chuyển từ hòa giải sang trọng tài hoặc ngược lại nếu không đạt được thỏa thuận. Ví dụ, trong quá trình hòa giải, nếu các bên đồng ý, tranh chấp có thể chuyển sang trọng tài để giải quyết hoặc ngược lại. Bổ sung điều khoản cho phép thỏa thuận đạt được trong hòa giải, nếu được các bên đồng ý, có thể chuyển thành phán quyết trọng tài. Điều này phù hợp với khoản 1 điều 33 Luật Trọng tài Thương mại (2010) và giúp liên thông hiệu quả giữa hai phương thức. Đồng thời, khuyến khích các bên ghi rõ trong hợp đồng rằng: "Thỏa thuận hòa giải đạt được sẽ có giá trị như một phán quyết trọng tài và được công nhận tại Việt Nam cũng như quốc tế."

Quy trình liên thông hòa giải – trọng tài có thể bắt đầu bằng đơn khởi kiện của Nguyên đơn tại trọng tài, sau đó, trước hoặc trong quá trình tố tụng trọng tài, các bên có thể yêu cầu Hội đồng trọng tài tạm dừng xét xử để họ tiến hành hòa giải với các hòa giải viên (có thể chính là Hội đồng trọng tài hoặc trong nhiều trường hợp sẽ là các hòa giải viên riêng biệt). Nếu các bên hòa giải thành công họ sẽ không cần tiếp tục quá trình xét xử tại trọng tài mà có thể yêu cầu Hội đồng trọng tài công nhận kết quả hòa giải của mình (dưới hình thức là một phán quyết trọng tài – “consent award” nhằm đảm bảo tính ràng buộc pháp lý và khả năng thi hành theo Công ước New York 1958 hoặc là một quyết định hòa giải thành); trong trường

hợp hòa giải thất bại, các bên có thể tiếp tục quy trình tố tụng trước Hội đồng trọng tài ban đầu.

Để quá trình thực hiện, việc chuyển đổi được thuận lợi nhất thì pháp luật cần bổ sung thêm các quy phạm pháp luật mang tính tùy biến, linh hoạt để trên cơ sở là sự thỏa thuận của các bên mà vụ tranh chấp có thể được chuyển đổi từ trọng tài sang hòa giải hoặc ngược lại.

Hơn nữa, việc ghi nhận các quy định này sẽ góp phần khắc phục được điều khoản giải quyết tranh chấp đa tầng trong hợp đồng thương mại, đặc biệt là đối với thỏa thuận trọng tài với các thỏa thuận mang tính chất “tiền tố tụng”. Điều 43 Luật Trọng tài thương mại 2010 cần được bổ sung thêm nội dung về việc Hội đồng trọng tài xem xét thủ tục tiền tố tụng trọng tài mà các bên đã thỏa thuận trước khi xem xét nội dung vụ tranh chấp⁺⁺⁺.

- *Quy định tách bạch về vai trò của trọng tài viên với hòa giải viên*

Sự liên thông giữa hòa giải và trọng tài cũng có thể ảnh hưởng đến tính khách quan của trọng tài viên hoặc hòa giải viên, đặc biệt là khi cùng một cá nhân tham gia vào cả hai vai trò. Một hòa giải viên, trong nỗ lực giúp các bên đạt được thỏa thuận, có thể biết được những quan điểm hoặc nhượng bộ không chính thức từ các bên. Khi cùng người này đóng vai trò trọng tài viên, tính khách quan có thể bị ảnh hưởng bởi các thông tin “ngoài lề” mà họ đã biết trong giai đoạn hòa giải - xung đột vai trò (Role Conflicts). Vì vậy, cần lưu ý quy định không để cùng một người đảm nhận cả hai vai trò hòa giải viên/trọng tài viên trong vụ việc liên thông. Điều này giúp ngăn ngừa việc thông tin từ hòa giải ảnh hưởng đến quyết định trọng tài. Mặc dù pháp luật Singapore và CHLB Đức không cấm việc tham gia vai trò “kép” này nhưng

⁺⁺⁺ Kiều Anh Vũ, (2022), Một số vấn đề pháp lý trong kinh doanh, thương mại. Quan điểm và bình luận, NXB Tư pháp, trang 162-185

theo quan điểm của tác giả, với bối cảnh Việt Nam với những điều kiện kinh tế - xã hội đặc thù, nên cần nhắc vấn đề này, có thể đưa vào lộ trình khi luật hóa cơ chế liên thông hòa giải – trọng tài.

- *Cần thiết xây dựng quy trình chuẩn liên thông hòa giải - trọng tài*

Tương tự như mô hình của SIAC và SIMC của Singapore, chúng ta cần ban hành hướng dẫn cụ thể các trung tâm hòa giải và trọng tài như Trung tâm Trọng tài Quốc tế Việt Nam (VIAC) phối hợp thực hiện cơ chế này. Hiện nay, VIAC và trung tâm hòa giải thương mại Việt Nam VMC là đơn vị tiên phong đã xây dựng gói dịch vụ liên thông này. Tuy nhiên vẫn cần hướng dẫn cụ thể để các trung tâm trọng tài và trung tâm hòa giải khác thực hiện.

- *Đào tạo và xây dựng đội ngũ chuyên gia liên thông hòa giải - trọng tài*

Đối với hòa giải viên, mặc dù Nghị định 22/2027/NĐ-CP đã có quy định cụ thể về tiêu chuẩn hòa giải viên thương mại nhưng chưa có quy định về thời gian đào tạo bắt buộc đối với hòa giải viên. Trong khi một số quốc gia có quy định cụ thể về thời gian đào tạo bắt buộc để trở thành hòa giải viên như Áo, Hoa Kỳ, Đức... Chẳng hạn ở Đức, các hòa giải viên pháp đáp ứng các tiêu chí được quy định với chương trình đào tạo với thời lượng ít nhất 120 giờ, và sau khi hoàn thành khóa học, hòa giải viên phải tiến hành một phiên hòa giải với tư cách hòa giải viên hoặc đồng hòa giải viên và được cấp xác nhận của một người giám sát (thực hành hòa giải)^{†††}.

Bên cạnh đó, Việt Nam cần sớm ban hành hướng dẫn về quy tắc đạo đức ứng xử trong hoạt động hòa giải để thống nhất những điều kiện chung cho hoạt động hòa giải

thương mại và thuận tiện cho việc thực thi Công ước Singapore về hòa giải sau khi gia nhập^{§§§}. Mặc dù, hiện nay, nhiều trung tâm hòa giải thương mại của Việt Nam và trên thế giới đã xây dựng và áp dụng các quy tắc ứng xử của riêng mình. Quy tắc ứng xử hay quy tắc đạo đức của hòa giải viên có ý nghĩa quan trọng đối với hoạt động hòa giải nói chung bao gồm cả quy trình liên thông hòa giải với trọng tài. Quy tắc hướng dẫn cho các hòa giải viên biết về những công việc, hành vi nên làm hoặc nên tránh trong quá trình hòa giải, ví dụ như vấn đề bảo mật thông tin trong quá trình giải quyết liên thông hòa giải với các phương thức giải quyết khác.

V. Kết luận

Cơ chế liên thông, phối hợp giữa hòa giải và trọng tài là một xu thế phát triển của các phương thức giải quyết tranh chấp thương mại ngoài tòa án. Cơ chế này sẽ phát huy được hiệu quả nếu như được sự ghi nhận của hệ thống văn bản pháp luật và các cơ chế hỗ trợ khác từ phía trung tâm trọng tài, trung tâm hòa giải và từ phía cộng đồng thương nhân, doanh nghiệp. Những đề xuất này sẽ giúp tăng cường tính linh hoạt và hiệu quả của pháp luật về giải quyết tranh chấp thương mại tại Việt Nam, qua đó góp phần thúc đẩy môi trường đầu tư kinh doanh.

Lời cảm ơn: Nghiên cứu này được tài trợ bởi đề tài cấp Trường Đại học Mở Hà Nội, mã số MHN2023-02.32

Tài liệu tham khảo

- [1]. Quốc hội Nước CHXHCN Việt Nam (2010). *Luật Trọng tài thương mại năm 2010*, Luật số 54/2010/QH12 ngày 17 tháng 6 năm 2010.
- [2]. Chính phủ Nước CHXHCN Việt Nam (2017). *Nghị định số 22/2017/NĐ-CP*

^{†††} Lê Hương Giang, 2018, *Pháp luật về hòa giải thương mại của Cộng hòa Liên bang Đức và một số gợi mở cho Việt Nam*, Tạp chí Nhà nước và pháp luật số 07/2018.

^{§§§} Nguyễn Hưng Quang, 2023, *Quy tắc ứng xử của hòa giải viên và hệ quả của việc vi phạm quy tắc này theo Công ước Singapore về hòa giải*, Tạp chí Nghề luật số 01/2023

- ngày 24 tháng 02 năm 2017 về hòa giải thương mại.
- [3]. Lê Hương Giang, (2018). *Pháp luật về hòa giải thương mại của Cộng hòa Liên bang Đức và một số gợi mở cho Việt Nam*, Tạp chí Nhà nước và pháp luật, số 07/2018.
- [4]. Trần Phương Anh, (2024). *Quy trình liên thông trọng tài - hòa giải - trọng tài trong tổ tụng trọng tài và đề xuất hoàn thiện pháp luật Việt Nam, Kỹ yếu, Tọa đàm luật trọng tài thương mại và quy tắc tổ tụng trọng tài tại Việt Nam - thực trạng và khuyến nghị*, Khoa Pháp luật thương mại quốc tế, trường Đại học Luật Hà Nội, 31/5/2024, 45-54.
- [5]. Brian A. Pappas, (2015), *Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution*, Harvard Negotiation Law Review Vol. 20, No. 1, 2015.
- [6]. Minh Hùng, 2024, *sửa đổi luật trọng tài thương mại, đáp ứng yêu cầu phát triển cộng đồng doanh nghiệp và các tổ chức kinh tế*, <https://quochoi.vn/tintuc/Pages/tin-hoat-dong-cua-quoc-hoi.aspx?ItemID=85949>, xem 04/8/2024.
- [7]. Trung tâm hòa giải thương mại Việt Nam, *Quy trình liên thông Trọng tài - Hòa giải - Trọng tài*, <https://vmc.org.vn/quy-trinh-lien-thong-trong-tai-hoa-giai-trong-tai>, xem 15/9/2024.
- [8]. Minh Phương, (2018), *Nâng cao hiệu quả việc sử dụng hòa giải thương mại*, <https://dangcongsan.vn/kinh-te/nang-cao-hieu-qua-viec-su-dung-hoa-giai-thuong-mai-470509.html>, xem 30/8/2024
- [9]. Arbitration Act, (Luật Trọng tài) Singapore
- [10]. Luật Hòa giải Singapore
- [11]. SIAC Rules (2021 Edition), Rule 25.1 và 25.4
- [12]. Nguyễn Hưng Quang, 2023, *Quy tắc ứng xử của hòa giải viên và hệ quả của việc vi phạm quy tắc này theo Công ước Singapore về hòa giải*, Tạp chí Nghề luật số 01/2023
- [13]. Kiều Anh Vũ, (2022), *Một số vấn đề pháp lý trong kinh doanh, thương mại. Quan điểm và bình luận*, NXB Tư pháp

MEDIATION - ARBITRATION IN RESOLVING COMMERCIAL DISPUTES, EXPERIENCES OF SOME COUNTRIES AND RECOMMENDATIONS FOR VIETNAM

Phung Trong Que^{¶¶}

Abstract: Conciliation and arbitration are some of the development trends to improve the law on current methods of resolving commercial disputes, especially methods of resolving disputes outside of court. The article analyzes some legal issues on conciliation and arbitration based on a comparison with the legal regulations of some countries, such as Singapore and Germany. From there, it discusses and makes recommendations to improve the law on conciliation and arbitration in Vietnam.

Keywords: Med-ArB, ADR, trade dispute.

^{¶¶} Hanoi Open University